

Смущения във възпитателния процес. Психолого-педагогически симптоми при неправилно формиране на личността на ученика и възпитанието на „трудните деца“

1 Възникване на смущения

В ученическите години детето постига значително развитие на абстрактно-логическото мислен, което от своя страна е свързано с развитието на критичните му способности. Критичното отношение на учениците обаче нерядко не съответства на реалността, което довежда до конфликти и социално напрежение между учители и ученици и между самите ученици. В резултат на това се наблюдава прекалено въздържание (пасивност) от страна на някои ученици или пък прекалена активност, стигаща до агресивност. Такива прояви във възпитателния процес и в поведението на отделни ученици в нормалния случай не се наблюдават дълго. Те са сигнал за учителя, че той трябва да отдели повече внимание на даден ученик и чрез разумно и спокойно отношение да му помогне да възвърне нормалното си емоционално състояние.

Освен времеви смущения в учебно-възпитателния процес, което е напълно нормално явление, съществуват и по-продължителни и трайни смущения в поведението на учениците. Те са израз на значително ограничената способност на детето да регулира своята дейност и свързаните с това трайно затвърдили се отклонения в развитието на неговата личност. Причините за това са ендогенни и екзогенни.

Под ендогенни психични смущения се разбират преди всичко биологично и анатомофизиологично обусловени смущения в работата на нервната система, жлезите с вътрешна секреция и обмяната на веществата. Най-известно и разпространено ендогенно психично смущение в детската възраст е слабоумието (олигофрения). Олигофренията се установява със специални психологически и медицински методи за различните възрастови групи и в зависимост от установената степен слабоумие децата се настаняват в специализирани помощни училища. Към тези смущения се отнасят и предположенията към епилептични припадъци, в юношеската и зрялата възраст – психозите. Такива деца се нуждаят от психологична помощ и от специален педагог.

Екзогенните смущения в развитието на личността на учениците се детерминират преди всичко от системата на външни социални условия на живот и дейност, които за даден ученик се характеризират като неблагоприятни. Тъй като биологичните фактори

в тези случаи играят второстепенна роля, тези смущения могат да се коригират педагогически или психотерапевтично. Личността на ученика се оценява според това каква е степента на усвоените от нея социални норми и и идеали на поведение, какви са нейните интелектуални постижения.

В основата на смущенията в поведението са смущенията в усвояването и неспазването на социални норми за поведение, което води до деформиране на връзката личност – социална среда. Предположението, че в основата на психичните смущения е недостатъчното възпитателно въздействие, не се потвърждава практически. Напротив, за много от децата със смущения в поведението се изразходва повече педагогическа „енергия”. Причина за смущенията могат да бъдат и отделни тежки и потискащи преживявания, стресове и конфликти. Сами по себе си тези фактори могат да смутят дейностите, но в нормалния случай те отзвучават.

В най-общия случай смущенията са резултат от продължителен във времето процес на развитие, който се дели на две фази: подготвителна или въвеждаща, и фазата на деформирано психично развитие на личността.

Подготвителната фаза обхваща период от няколко години. При учениците от по-горните класове и при възрастните често се установява, че подготвителната фаза на смущения е започнала още в предучилищна възраст. На тази фаза психичните смущения не могат да бъдат забелязани, създава се само „почвата” за тяхната бъдеща проява.

Развитието на личността е преди всичко процес на усвояване на обществения опит чрез механизми на интериоризация. Процесът на усвояване е в основата както на хармоничното, така и на психично увреденото развитие и като правило винаги протича с известни противоречия. Не винаги възпитателните изисквания са адекватни на психическите възможности на детето. Някои от тях се оказват причина за формиране на психични дефекти и увреждания.

Някои педагогически грешки отначало са съвсем прикрити. Така например родители, които възпитават разглезващо своите деца, им създават в действителност временен емоционален комфорт. Такива родители с радост и удоволствие поемат всички грижи за детето си. При повърхностно наблюдение възниква впечатление за хармония в отношенията родители – дете.

Проблемите и конфликтите възникват тогава, когато разглезените деца не могат да отговарят на специфичните за тяхното възрастово развитие изисквания в сферата на учението и поведението. Това е така, защото тези деца не са усвоили своевременно или